

Emil Noiński

IV Kongres Historyków Wsi i Ruchu Ludowego w Warszawie

Niepodległość i Pamięć 18/3-4 (35-36), 228-231

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W kolejnych dniach obrady przebiegały w czterech sekcjach problemowych. Każdej z sekcji nadano myśl przewodnią. Głównym zamierzeniem organizatorów Kongresu był „przeгляд stanu badań nad tematyką wiejską, rolniczą, chłopską i ludową”, „wytyczenie nowych obszarów badawczych, które należy poddać dalszej intensywnej weryfikacji”. Kongres udowodnił, że w Polsce od wielu lat funkcjonują zespoły badawcze w różnych ośrodkach akademickich, których przedmiotem zainteresowania są dzieje wsi i ruchu ludowego.

Uczestnicy sekcji pierwszej (*Przeszłość – terażniejszość – przyszłość. Myśl polityczna ruchu ludowego*) obradowali w dwóch podsekcjach: *Myśl polityczna i historia* oraz *Biografistyka*. W sumie wygłoszono 52 referaty, ukazujące m.in. świadomość społeczno-polityczną chłopów w okresie międzywojennym, myśl polityczną stronnictw ludowych, ruchy społecznikowskie wśród mieszkańców wsi itp. Nie zabrakło także tematów poświęconych ruchowi ludowemu w Europie, m.in. w Bułgarii i Słowacji. W podsekcji *Biografistyka* przybliżono sylwetki wielu wybitnych działaczy ludowych, m.in. Adama Bienia, Czesława Wycecha, Władysława Zaremby, Władysława Kiernika i innych.

Zmienione warunki dla prowadzenia działalności politycznej przyniosły ze sobą lata powojenne. Zjawisko to widoczne było w pracach sekcji drugiej (*Ruch ludowy w Polsce w latach 1944-1989*). Problematyka zagadnień poruszanych w tej sekcji koncentrowała się m.in. wokół działalności powojennego ruchu ludowego w nowych warunkach politycznych po 1944 r. W sekcji tej zaprezentowano 29 referaty, dotyczące represji wobec ludowców po 1944 r., ich udziału w budowie „rozwinętego społeczeństwa socjalistycznego” w latach 1971-1980. Wiele miejsca poświęcono także organizacjom ruchu ludowego, m.in. Związkowi Młodzieży Wiejskiej.

W sekcji trzeciej (*Partie i ruchy chłopskie i ludowe w Polsce i na świecie po 1989 r.*) wygłoszono 23 referaty, w których skoncentrowano się na działalności społeczno-politycznej chłopów we współczesnej Europie, problematyce rolnej w programach polskich partii liberalnych po 1989 r. Zaprezentowano także współczesne partie ludowe w Europie, m.in. na Węgrzech, w Bułgarii. Szeroko przedstawiono stronnictwa ludowe w Parlamencie Europejskim (Europejska Partia Ludowa, Polskie Stronnictwo Ludowe).

Natomiast w sekcji czwartej (*Środowisko wiejskie we współczesnym świecie. Perspektywy, zagrożenia, szanse*) skoncentrowano się na najważniejszych problemach rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce, szansach i zagrożeniach dla tradycyjnego rolnictwa, rozwarstwieniu majątkowym gospodarstw rolnych na terenie współczesnej Polski. W sekcji tej wygłoszono 17 referatów i ko-

munikatów naukowych, poświęconych m.in. spółdzielczości, dysproporcjom rozwojowym miast i wsi na początku XXI wieku oraz wielu innym istotnym zagadnieniom.

Wśród uczestników Kongresu znalazły się osoby z różnych środowisk naukowych w Polsce i zagranicy, m.in. z Chorwacji, Ukrainy, Wielkiej Brytanii (Suzana Leček, Ivica Šute, sir Julian Rose). Kongres miał charakter interdyscyplinarny. Podobnie jak na poprzednich kongresach referaty i komunikaty naukowe wygłosili historycy, politolodzy, ekonomiści, socjologowie oraz przedstawiciele wielu dyscyplin naukowych z różnych ośrodków akademickich w Polsce. W sumie zaprezentowano ponad 120 referatów i komunikatów naukowych. Wystąpienia były bardzo zróżnicowane tematycznie. Odzwierciedlały bogactwo poruszanych w trakcie obrad Kongresu problemów oraz aktualny stan badań nad dziejami wsi i ruchu ludowego.

Muzeum Niepodległości reprezentował dr Tadeusz Skoczek – dyrektor, dr Jolanta Załączny – kierownik Działu Edukacji i Promocji oraz dr Emil Noiński z Działu Gromadzenia, Inwentaryzacji i Konserwacji Zbiorów. Zaprezentowano następujące referaty: *Władysław Kiernik – biografia polityczna po II wojnie światowej* (dr T. Skoczek), *Udział ludowców w życiu politycznym i społecznym powiatu warszawskiego w latach 1918-1939* (dr J. Załączny) oraz *Chłopi w powstaniu styczniowym 1863 r. na Podlasiu* (dr E. Noiński), ukazujący wkład włościan podlaskich w walkę zbrojną lat 1863-1864.

Ostatni dzień Kongresu zarezerwowano na podsumowanie obrad w poszczególnych sekcjach. Zaprezentowano sprawozdania przewodniczących sekcji, zaś dr Janusz Gmitruk wygłosił referat poświęcony współczesnym instytucjom naukowym ruchu ludowego w Polsce.

Kongres uwidoczniał potrzebę prowadzenia interdyscyplinarnych badań nad dziejami wsi polskiej i chłopów oraz nad ich teraźniejszością i przyszłością, udowadniając, iż we wszystkich ośrodkach akademickich w kraju istnieją grupy badawcze, których przedmiotem zainteresowania są dzieje wsi i ruchu ludowego. Kongres był przedsięwzięciem udanym, zarówno pod względem organizacyjnym, jak i naukowym, natomiast przyjęta formuła prac kongresowych znacznie rozszerzyła zakres tematyczny całego przedsięwzięcia. Zapowiadana publikacja materiałów kongresowych będzie bardzo pożytecznym uwieńczeniem IV Kongresu Historyków Wsi i Ruchu Ludowego.

Józef Mączka (1888-1918)

Szrapnel

Grzmot... Wkoło góry powtórzyły echem...
I wraz w powietrzu gwar niesamowity –
Łoskot szumiący – zły i jadowity –
syk paszczy – wściekłym zziąjanej oddechem!

Zbliża się... zda się w tym krótkim momencie
piekiel się wkoło rozwarły otchłanie!...
Słysząc kłów wściekłych żelazne zgrzytanie –
Jako się zniża... jak krąży zawzięcie
szukając żeru

Na próżno kryć głowę! –
Śmierć stoi błada u życia podwoi...
Powietrze w trwodze pobladło i stoi
martwe – jak letnie burze piorunowe...
Wtem – huk!... Radosne czartów chichotanie!
Pęk! Wkoło jęki, klątwy – i wołanie!...

Bortniki, 8 marca 1915 r.

Dyplomaci pruscy o powstaniu kościuszkowskim

Praca źródłowa pod powyższym tytułem, prof. Henryka Kocója, jest istotnym wzbogaceniem polskiej i europejskiej historiografii o powstaniu kościuszkowskim. Została ona wydana przez zasłużoną oficynę: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Profesor jest dzisiaj najwybitniejszym znawcą międzynarodowych aspektów powstania kościuszkowskiego. Świadczą o tym takie jego prace, jak wydane tylko w ostatnim dziesięcioleciu: *Targowica i sejm grodzieński 1793 w relacjach posła pruskiego Ludwika Buchholtza* (Kraków 2004), *Powstanie kościuszkowskie w świetle korespondencji posłów pruskich z Wiednia Lucchesiniego i Cesara* (Kraków 2004), *Francja wobec powstania kościuszkowskiego w świetle relacji dyplomatów pruskich* (Kraków 2005), *Powstanie kościuszkowskie w świetle korespondencji z Warszawy posła austriackiego Benedykta de Cachégo do kanclerza Johanna Amadeusa Thuguta z 1794 roku* (Kraków 2009). Swoją pasję badawczą, dotyczącą międzynarodowych aspektów powstania kościuszkowskiego prof. Kocój potrafił przekazać swoim uczniom, którzy wraz z Nim pokazali swoje wyniki badań na sesji naukowej w Muzeum Wojska Polskiego, organizowanej przez Stowarzyszenie Budowy Pomnika T. Kościuszki. Nasze Stowarzyszenie, któremu mam zaszczyt przewodniczyć i które doprowadziło do odsłonięcia pomnika Naczelnika w Warszawie (budowane-

go od 1817 r.), w dniu 16 listopada 2010 r. przez Prezydenta RP, w podzięce za wybitny wkład prof. Kocója do badań kościuszkowskich mianowało Go honorowym członkiem Obywatelskiego Komitetu Pomnika. Wkład ten nie zawsze był doceniany przez warszawskich historyków, którzy mogli tylko zazdrościć Profesorowi kunsztu „szperackiego” w archiwach zagranicznych i znakomitej znajomości języka francuskiego i niemieckiego. Niestety z powodu niezyczliwości zawodowej zabrakło hasła „Henryk Kocój” w warszawskich encyklopediach i słownikach biograficznych.

W recenzowanej pracy Autor podkreśla: *Dzięki raportom Ludwiga Heinricha Buchholtza otrzymujemy wiele informacji o stosunku rządu pruskiego do powstania. Ważne są zwłaszcza fakty dotyczące przebiegu bitwy pod Szczekocinami i zajęcia Krakowa przez Prusaków. Sporo mówi Buchholtz o roli Stanisława Augusta w insurekcji. Relacje posła pruskiego pozwalają lepiej zrozumieć atmosferę panującą w Warszawie, zwłaszcza po otrzymaniu wiadomości o zwycięstwie raclawickim. Wystąpienie pruskie w znamienny sposób przedstawia nastroje stolicy po przyjeździe Hugona Kollątaja i Ignacego Potockiego. Depesze te są również znakomitym źródłem informacji o polskich nadziejach na pomoc Francji i Turcji. Otrzymujemy unikalną charakterystykę działającego w Warszawie korpusu dyplomatycznego. Dokumenty zawierają także ocenę polityki*